

SUMAK KAWSAY I REGNE DE DÉU

QUÈ DIU EL «SUMAK KAWSAY» INDÍGENA AL «REGNE DE DÉU» DE JESÚS DE NAZARET?

JOSÉ MARÍA VIGIL

Panamà, Panamà

Sumak Kawsay (SK) és una utopia indígena, amb diversos noms i matisos en les diferents llengües i cultures d'Abya Yala, que els darrers anys va adquirint un rostre i pes nou en la consciència llatinoamericana, perquè els pobles indígenes l'estan proposant amb nova força arreu del continent, reivindicant-la com la seva aportació pròpia a la construcció de la societat que tots desitgem.

Jesús de Natzaret també va fer la seva proposta, la utopia del Regne de Déu (RD), que els seus seguidors hem fet nostra en el cristianisme alliberador. Els cristians llatinoamericans no estàvem acostumats a haver-nos-les amb cap altra utopia que no fos la de Jesús. Com encaixar ara la presència de la utopia indígena del SK? Ens les podem haver amb les dues utopies?

N'hi ha que diuen que els cristians/es només podem atendre una utopia, la de Jesús, que cap altra mereixeria la nostra atenció. D'altres diuen que la proposta de Jesús és completa i no es podria enriquir amb cap altra... Són combinables les dues utopies? O tal vegada són la mateixa?

Només la Utopia de Jesús, el Regne de Déu?

S'ha de recordar abans de res que la Utopia de Jesús no va pas ser una invenció seva... Ell va prendre la idea i l'expressió RD de la utopia que els profetes venien anunciant i proclamant feia uns quants segles. Jesús no va pas pretendre ser original; va assumir la utopia del seu poble, assumint-la i quedant-se'n amb el millor.

D'altra banda, tal com el cristianisme l'ha assumida, la utopia de Jesús, el RD, no té un contingut perfectament definit, ni és un paquet tancat... Més aviat, com a "u-topia" (sense lloc) que és, és una aspiració profunda, un horitzó ideal en el qual sempre s'expliciten somnis nous...

Encara més: no és que només el cristianisme sigui utòpic; moltes altres cultures i pobles ho han estat, i ho són. En realitat, el cristianisme, durant la major part de la seva història, va perdre la seva dimensió històrico-utòpica, en convertir-se en religió de diferents imperis, gens amics d'utopies socials transformadores... De fet, el cristianisme alliberador,

el de la teologia i l'espiritualitat de l'alliberament, representa una recuperació històrica del "moviment de Jesús", allò que ell realment va inspirar, una apassionada recerca històrico-utòpica no pas d'un "altre món", sinó d'aquest mateix però totalment introduït en el somni de Déu i dels mateixos éssers humans...

Molts pobles –potser tots– d'alguna manera viuen la nostàlgia d'un "altre món" al qual se senten convocats per una força misteriosa que els mena tots a convergir en la recerca del Bé... Tots els cors humans somien amb la utopia, amb l'amor ple, amb el Bé...

On trobar aquest món? Com donar un rostre concret a aquesta utopia? Jesús no va donar una "definició" de RD. Un adagi teològic tradicional ens ho posa més fàcil: *ubi bonum, ibi regnum*, "on hi hagi el bé, allà hi ha el Regne". Què és aquella utopia del RD amb la qual somiem? No seria res més que... "la suma de tots els béns, sense cap mal barrejat". Tots els éssers humans, tots els pobles han somiat i somien amb el Bé, amb el Bé major, i amb la Vida, la Vida en plenitud, imaginada d'una o altra forma. En realitat, la Utopia humana no es podrà definir mai, perquè en aquell moment quedaria limitada, i paralitzada. Segons anem avançant en el camí de la història l'horitzó utòpic es va allunyant, desvelant nous paisatges, noves llacunes per omplir, exigències renovades per a la consecució del Bé i de la Vida en plenitud. En aquest intent de concretar la utopia global de la humanitat en cada moment històric ¿no hi cabrien totes les aportacions, les antigues i les noves, les dels uns i les dels altres? Serà que la Utopia és una originalitat que els cristians podem reivindicar en exclusiva?

Si ja no ens creiem que hi hagi "pobles elegits", ni pobles "deixats de la mà de Déu", sinó que el Misteri de la Realitat Darrera es comunica amb tots ells, a la Seva manera, des de les limitacions i les possibilitats de cada cultura, bé podem admetre que:

- tots els pobles poden aportar la seva gràcia, la seva recerca, la seva inspiració, la seva intuïció de la Utopia,

- nosaltres mateixos tenim límits, i sobretot incoherències i contradiccions –com qualsevol cultura,

com tota realitat humana. Aleshores, l'actitud més correcta seria l'obertura de cor, escoltar totes les aportacions que cerquen el Bé i la Vida plens, acollint-les com vingudes de la *mateixa única font* que ens inspira a tots. Al final descobrim que tots els diàlegs sobre la Utopia, no només ens enriqueixen i ens confronten, sinó que convergeixen amb les aspiracions profundes de tot ésser humà.

Què diu el Sumak Kawsay al Regne de Déu

Amb una actitud així, oberta, humil i macroecumènica, serà fàcil dialogar, fins i tot “deixar-se interpel·lar” pel SK. Vegem-ho.

- RD i SK, en el fons, d'alguna manera, coincideixen. Si la Utopia que va anunciar Jesús, per la qual va viure i lluitar, fou la Vida, i la Vida en abundància (Jn 10, 10), en plenitud ¿quina altra cosa significa SK, el Bon Viure, el viure en plena harmonia amb nosaltres mateixos, amb la comunitat, amb la Natura i amb el Misteri? Coincidència de fons, convergència històrica, complementarietat inevitable...

- En coincidir amb el RD, el SK ens recorda un element essencial que el cristianisme va oblidar durant molts de segles: que el RD no pot ser només per a l'altre món, sinó que s'inicia i s'ha de construir ja en aquest món. El *Bon Viure* i *Bon Conviure* ens recorda als seguidors de Jesús que el RD també és una utopia intrahistòrica, i que s'ha de construir realitzant i expandint el bé aquí: *ubi bonum, etiam ubi bonum vivere... ibi regnum*.

El cristianisme històric va estar-se massa temps pensant que el RD seria un regne interior, espiritual, de les “ànimes”, una realitat “sobre-natural” (i tot sovint una mica contra-natural, enemiga de les realitats naturals). Massa temps els cristians van viure obsessionats només per la vida després de la mort, pel cel o l'infern... El SK ens recorda que també el RD s'ha de construir aquí, en aquesta vida abans de la mort, en aquest mateix món.

- Potser, la lliçó més gran que ens dóna el SK als cristians té a veure amb la natura. El cristianisme, que, com ja reconeixen molts, ha estat “la religió més antropocèntrica” (Lynn White), ha viscut d'esquenes a la natura, ignorant-la per una part, i per l'altra, sotmetent-la a una depredació immisericordiosa. El SK ens recorda que hem de superar aquest “punt cec ecològic” que de fet el cristianisme ha patit en la seva història.

Farà falta en primer lloc superar l'antropocentrisme,

“especisme” (cf. P. Ribeiro en aquesta mateixa Agenda, p. 222), pel qual no hem tingut ulls per res més que per al món humà, i alliberar la natura del desencantament a què l'hem sotmesa amb l'antropocentrisme primer, i amb el racionalisme cartesià i el mecanicisme newtonià després. Reencantar la nostra visió de la natura, reconèixer-li la seva dimensió misteriosa, i sobretot, reconèixer-nos-en part i necessitats d'integració harmoniosa i plena amb la seva vida, ja és una “revelació” urgent que hem d'agrair al SK.

- El SK ens fa l'immens favor de recordar-nos i de denunciar la complicitat encara no superada del cristianisme amb el model occidental de comprensió del món, és a dir, amb el capitalisme, la injustícia sistèmica, el desenvolupisme, la minusvaloració de la natura, la devastació dels recursos naturals...

Són defectes greus, antiutòpics, antiecològics, que no han pas caigut del cel, sinó que han nascut dins de la matriu cultural cristiana. I encara hi són, consentides per bona part de la institució, i encara ben instal·lades, fins a l'extrem de posar en perill la integritat del planeta sense que la societat “cristiana” sigui capaç de despertar i frenar el desastre que se'n tira a sobre. El SK ens recorda que sense resistir al capitalisme i al model occidental depredador, el RD no quedaria realment actualitzat tal com Jesús l'anunciaria i practicaria avui.

- Com a utopia que és de pobles germans que varen ser oprimits i sotmesos, privats fins i tot del dret a fer la seva contribució peculiar a la societat humana amb les seves riqueses culturals i religioses, la reivindicació actual que els pobles indígenes fan de la seva cosmovisió utòpica no pot més que ser saludada amb entusiasme pels cristians/es, com un signe que Déu va exaltar els humils, va derrocar els que s'havien instal·lat en un tron opressor, i va parlar i segueix parlant per boca de molts, especialment dels petits.

- El SK ha de ser per a nosaltres una crida a la humilitat, a la rectificació, i a una nova actitud històrica i política. I alhora hem de fer una aportació crítica als nostres germans indígenes, que tracten de recuperar i reconstruir retrospectivament el seu patrimoni tradicional utòpic, doncs ells també poden caure en la incoherència i en la manca de testimoni.